

Казки про козаків

Козак Мамарига

Козак Мамарига служив у багачів двадцять п'ять років, заробив три мідні гроші та й пішов у путь-дорогу, куди очі світять.

Іде він дорогою, іде, зустрічає парубка.

- Добридень, парубче! - каже.

- День добрий і вам! - відповідає той.- А хто ви такий є?

- Я козак Мамарига, служив у багачів двадцять п'ять років, заробив три мідні гроші та й іду, куди очі світять. А ти хто?

- А я,- каже парубок,- наймитував в одного пана, та як косив жито, то знайшов у полі торбинку-волосянку, таку, що сама дає їсти й пити. А пан дізнався про цю торбинку та й наказав мене бити, а торбинку відібрати. Тільки я торбинку забрав та й утік.

- А де ж торбинка?

- Розбійники в лісі напали й відняли!

- Ну, ходімо разом, будеш мені за брата. Пішли вони вдвох. Ідуть собі, йдуть, зустрічають другого парубка.

- Добридень, парубче! - кажуть.

- День добрий і вам,- відказує той.- А хто ви такі є?

- Я козак Мамарига, а це мій побратим. А ти хто?

- А я,- каже парубок,- наймитував в одного пана, та як рубав у лісі дрова, то знайшов на дереві торбинку-дротянку, таку, що сама будь-яку роботу зробить. А пан дізнався про цю торбинку та й наказав мене бити, а торбинку відібрати. Та не став я того ждати, взяв та й утік.

- А де ж торбинка?

- Розбійники в лісі напали й відняли!

- Ну, ходімо з нами, будеш нам за брата.

Пішли вони далі. Ідуть та й ідуть, зустрічають третього.

- Добридень, парубче!

- День добрий і вам. А хто ж ви такі?

- Я козак Мамарига, а це мої побратими. А ти хто?

- А я,- каже третій парубок,- наймитував в одного пана, та як пас коні, то знайшов у лузі чоботи такі, що поверх води ходять. А пан дізнався та й хотів мене бити, а чоботи відібрати, то я й утік.

- Де ж ті чоботи?

- Розбійники в лісі напали й відняли.

- Ну, ходімо з нами, будеш нам за брата.

Пішли вони вчотирьох. Де хліба випросять, де на роботу за харчі стануть - так і йдуть. Дійшли якось до роздоріжжя, де чотири дороги розходяться. Подивився козак Мамарига й каже:

- Тут, брати мої, треба нам різнитися. Є в мене три мідні гроші, беріть собі кожен по грошу, та хто на яку сторону хоче, то туди й ідіть. А мені яка дорога зостанеться, така й буде.

Дав він їм кожному по мідному грошу, попрощалися вони і розійшлися - той на ту дорогу, а той на ту...

Пішов далі козак Мамарига сам один. Ходив довго, аж три роки. Ішов якось великим лісом, вийшов на широку галяву.

Коли дивиться - чотири чоловіки один з одним б'ються. Він до них:

- Добридень,- каже,- люди добрі, а за що це ви б'єтесь?

А вони відповідають:

- Та ось є в нас торбинка-волосянка, що сама дає їсти й пити, та торбинка-дротянка, що будь-яку роботу сама робить, та чоботи, що поверх води ходять. А ще є в нас кінь Гивер. Так отой каже, що я візьму те, а отой каже, що і я візьму те, ніяк не поділимося та й б'ємося.

Еге,- думає козак Мамарига,- це, значить, ті самі розбійники. Ну, заждіть же, я вас помирю!> А сам говорить:

- Чи згодні ви послухати мене, козака Мамаригу? Ніхто краще не поділить вас, як я.

- Згодні,- кажуть розбійники,- діли нас, козаче Мамариго!

- Отак зробіть,- каже він..- Покладіть отут біля мене торбинку-волосянку, торбинку-дротянку й чоботи і коня Гивера поставте, а самі йдіть на той кінець галяви. Тоді я махну рукою, а ви й біжіть усі разом: хто перший прибіжить, той бери, що найбільш до вподоби, потім другий - і собі візьме, далі й третій, а вже четвертому те, що зостанеться.

Побігли вони на той кінець галяви, а він не став часу гаяти, вмить торбинки закинув на плечі, чоботи взув і на коня Гивера скочив.

- Гей, козаче,- каже кінь Гивер,- як тебе нести - чи поверх дерева, чи поверх комишу?

- Неси поверх дерева! - говорить козак Мамарига.

Як звився кінь понад деревами! Розбійники побачили, біжать назад, та де вже їм коня Гивера здогнати! А козак Мамарига від'їхав далеко тим конем та й думає: <Треба мені моїх побратимів шукати та їм їхнє майно повернути, що колись в них розбійники відняли. Віддам їм торбинки, волосяну та дротяну, і чоботи, а вже кінь Гивер мені зостанеться>.

І поїхав по світу їх шукати.

Довго там чи хутко, а приїжджає він якось до багатого двору. Просить води напитися, коли це виходить з хати господар і питає:

- А хто ти є та куди ідеш?

- Я,- каже,- козак Мамари-га, їду шукати моїх побратимів.

Зрадів той чоловік, кинувся до нього:

- Та я ж і є твій побратим, що колись торбинку-волосянку знайшов і від пана втік!

- Отож я й привіз тобі твою торбинку-волосян-ку! - каже козак Мамарига.

Тут побратим бере його за руки, веде до хати, садить до столу, подають йому їсти й пити. Козак Мамарига дістає торбинку-волосянку та й дає йому.

- Ні,- побратим каже,- не візьму я в тебе торбинку, нехай вона твоя буде. Мені ж отой твій мідний гріш щастя приніс, я тепер забагатів і живу в повному достатку.

Погостював козак Мамарига в свого побратима днів зо три, а тоді попрощався з ним і далі поїхав - тих двох шукати. Чи довго, чи хутко, а приїздить він до ще багатшого двору. Виходить господар,- а то другий побратим, що колись торбинку-дротянку знайшов та від пана втік! Ну, й цей козака Мамаригу з пошаною зустрів, а від торбинки-дротянки відмовився:

- Я,- каже,- з твого мідного гроша тоді забагатів і живу тепер у повному достатку. Нехай торбинка твоя буде.

Погостював козак Мамарига і в цього, поїхав третього шукати, їздив, їздив по світу та й приїхав до багатого двору, ще багатшого за ті двори. Вийшов назустріч господар - а то третій побратим.

Прийняв і він козака Мамаригу з пошаною, а від чобіт відмовився.

- В мене,- каже,- від твого мідного гроша достаток пішов, то мені тепер ті чоботи непотрібні - нащо мені поверх води ходити? А тобі вони, може, в пригоді стануть.

Попрощався козак Мамарига і з цим побратимом та й поїхав собі далі по світу мандрувати, щастя-долі шукати, їздить та й їздить, поки втомиться, а тоді спиниться десь при дорозі і торбинку дротяну дістає:

- Торбиночко-дротяночко, став мені шатро!

Виходять тут з торбинки слуги, вмить шатро поставлять, а самі знов у торбинку сховаються. Козак Мамарига тоді торбинку-волосянку розшморгує:

- Торбочко-волосяночко, дай мені їсти й пити! Враз де не візьметься стіл, на столі наїдки, напит-

ки різні,- їж, пий донесочу. А тоді тільки скаже:

- Торбочко, уберись!

Все й прибереться знову в торбу, як і не було.

Отак мандрував козак Мамарига та, мандруючи, й приїхав у чужу землю. І почув тут від людей, що є в цій землі король, а в короля проти палацу стоїть столітній дуб, а під тим дубом лежить скарб незліченний. І оголосив король: хто того дуба зрубає, коріння викорчує і скарб дістане, то він тому півкоролівства відпише і дочку свою заміж оддасть. Та тільки хто не брався - ніхто не може того дуба зрубати.

Почув про те козак Мамарига й каже:

- Що ж, спробуємо зрубати!

Поїхав він до королівського палацу та й оповістився, що приїхав, мовляв, дуба рубати. Вийшов до нього король.

- Хто такий? - питає.

- Я,- каже,- козак Мамарига, можу тобі скарб з-під дуба дістати.

- Ну,- король каже,- як дуба зрубаєш і скарб дістанеш, то я тобі півкоролівства відпишу і дочку мою, королівну, за тебе віддам. Та як не зробиш за ніч - твоя голова з пліч.

От настала ніч, козак Мамарига пішов до того дуба, розшморгнув торбинку-дротянку:

- Торбиночко-дротяночко, зрубай дуба, коріння викорчуй, скарб дістань.

Тут вийшли з торбинки слуги, взялися до роботи. А козак Мамарига ліг собі осторонь і спочиває. Ще й півночі не пройшло, а вже дуб зрубаний, коріння викорчуване і скарб витягнений. А слуги знов у торбинці поховалися.

Королю не спиться, не терпиться. Встав удосвіта," на Іанок та так і оторопів: нема в дворі дуба - вже зрубаний, а там, де він стояв, тільки яма глибока, і стоять край тої ями великі скрині ковані, а в них золото, самоцвіти - скарб незліченний.

Прокидається тут козак Мамарига, підходить до Іанку.

- Ось,- каже,- давно вже все зроблено!

- Справді, зроблено,- каже король.- Бери тепер за себе мою дочку!

А королівна вередує, не хоче:

- Чого це я маю за простого козака йти?

- Нічого не вдієш,- каже король,- треба йти. Взятися тут весілля гуляти. Вже й відгуляли. Відписує король козакові Мамаризі півкоролівства. А козак Мамарига каже:

- Що мені півкоролівства?! У вас королівство мале, відпишіть мені все, а половини я не хочу!

- Не хочеш, то твоя воля,- каже король,- а тільки другої половини я не дам!

Виводить тоді козак Мамарига із конюшні свого коня Гивера, бере жінку за руку.

- Бувайте здорові,- каже.- Коли не хочете відписувати усього королівства, так я поїду з жінкою в іншу землю.

Сідає на коня і жінку саджає.

- Як тебе нести? - питає кінь Гивер.

- Неси поверх дерева!

Поніс кінь Гивер, тільки курява звилася. Несе добу, несе другу, заніс аж до Чорного моря. Помчав понад Чорним морем - вже й землі ніде навколо не видно, скрізь тільки хвилі ходять. Коли ось - камінь серед моря. Спустилися вони на той камінь відпочити. Козак Мамарига здимає з плеча торбу-волосянку.

- Торбочко-волосяночко, дай нам їсти й пити!

Тут стіл враз де не взявся: наїдки, напитки на столі, що королівна й у свого батька таких не бачила. Напилися, наїлися.

- Торбочко-волосянко, уберись!

Все й прибралося вмиль, не стало нічого. Полягали тоді вони на камені спати. Він заснув міцно, а вона тишком-нишком встала, торбинки обидві захопила та до коня Гивера. Тільки ногу в стремено поставила, а кінь одразу й питає:

- Куди тебе нести?

- Неси,- каже,- до мого батька!

І поніс її кінь - тільки й бачили!

Виспався козак Мамарига, прокинувся, коли дивиться - нема ні коня, ні жінки, ні торбинки-волосянки, ані дротянки. Тільки чоботи лежать.

- Е,- каже він,- як чоботи тут, то ще козак Мамарига не загине!

Узув чоботи та й пішов поверх води. Ішов, ішов аж дві доби, перейшов через море. Іде далі суходолом. Схотілося йому їсти. Бачить - стоїть кущ вишневий із ягодами. Козак Мамарига ягідку вирвав, кинув у рот - і враз виріс у нього на голові величезний ріг. Вирвав другу ягідку, кинув у рот - виріс другий ріг.

- Гай-гай,- каже він,- як же мені з такими рогами жити?!

Коли дивиться,- стоїть другий кущ, і на ньому теж ягід рясно.

- А що,- каже,- може, й ці покуштувати? Вже ж гірше не буде.

Вирвав з того куща ягідку, з'їв - і спав один ріг. Вирвав другу, з'їв - і другий ріг спав. Нарвав він тоді ягід із того й другого куща та й пішов у те королівство, де була його жінка.

Як став підходити, сяк-так перебрався, щоб не впізнали, й пішов до королівського анку. Гукає:

- По ягоди!

Королівна почула, посилає служницю:

- Піди,- каже,- подивись, що воно за ягоди. У нас ще цвітуть, а десь, видно, вже поспіли. Служниця вийшла, питає:

- Чи добрі ягоди та чи дорогі?

- Дорогі, та добрі.

- Почому?

- По срібному карбованцю ягідка! Служниця пішла, розповіла королівні. Королівна дала їй карбованців півсотні.

- На,- каже,- купи мені тих ягід.

Козак Мамарига гроші взяв, ягоди віддав, а сам геть подався. От бере королівна ягідку й кидає в рот, та відразу й другу, теж в рот,- і раптом вирости в неї на голові два величезні роги. Кинулася королівна до дзеркала, глянула - та як закричить з переляку! Збіглися слуги, прибіг король, жахнувся.

- Що це таке? Що ти їла? А вона плаче й про ягоди розповідає.

- Не може того бути,- каже король,- щоб від ягід таке сталося. Ану, де ті ягоди?

Взяв та й вкинув і собі в рот ягоди. Тут зразу й у нього роги вирости! Злякався король, розгнівався, наказав швидше бігти та схопити того чоловіка, що ягоди продавав. Побігли солдати, шукали, шукали, нікого не знайшли. Що ж тепер робити? Як королю й королівні з такими рогами жити?!

Скликає король лікарів та знахарів, щоб оті роги зігнати. Поз'їжджалися лікарі та знахарі з усього королівства. Подивились-подивились, нічого не зроблять, не спадають роги! Посилає король гінців по чужих землях, оголошує: хто зможе роги зігнати, тому він усе своє королівство відпише, аби тільки йому з дочкою такої бридоти позбутися. Поприїздили лікарі із чужих земель, як не мудрували, чим там не мазали - нічого не вдіють...

Королівна плаче-розливається, король лютує, а народ глузує та буриться: "Нащо нам король із рогами? Не хочемо такого короля!"

От приходять козак Мамарига до короля.

- Добридень,- каже,- тестеньку, може, я вам допоможу?

- Ой зятеньку, допоможи! - каже король.- Відпишу тобі все королівство, аби такого лиха позбутися!

- Гарзд! - каже він і дає йому дві ягідки з того другого куща. Тільки проковтнув їх король - вмить роги спали. А королівна плаче, благає:

- Чоловіче мій любий, дай же й мені!

- Ні,- каже він,- тобі не дам. Де ти мого коня Гивера діла?

- Живий твій кінь, у стайні стоїть. Пожалій мене, дай ягідку!

- А торбинки, волосянка та дротянка, де?

- Цілі твої торбинки, в спальні на гвіздку висять. Порятуй мене!

- А не будеш більше мене кидати?

- Не буду до віку вічного!

Тут бере він ягідку і кидає їй у рот - враз один ріг спав. Вкинув другу - другий ріг спав. І стала королівна така, як і була.

- Дивись, щоб ти знала, як чоловіка шанувати!

Почали вони тут радіти, мед-вино пити. Відписав король козакові Мамаризі усе королівство, і живуть в тому королівстві всі багаті та щасливі: торбинка-волосянка кожному їсти-пити дає, а дротянка будь-яку роботу робить.